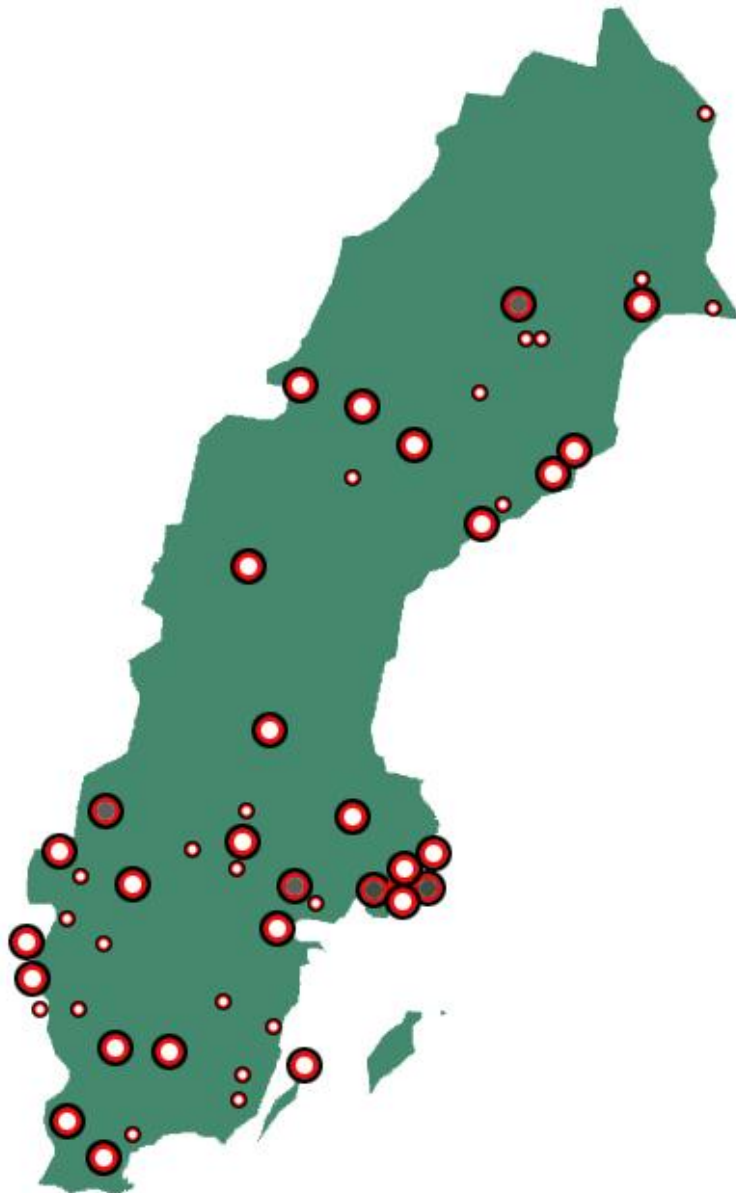

Dnr: 012-2009-905934

Lokala servicelösningar

– Delredovisning, januari 2012 –

Delredovisning avseende Regeringsbeslut N2009/465/RT med uppdrag till Tillväxtverket ”att stimulera framtagandet av lokala lösningar och initiativ på serviceområdet”.

Tillväxtverket, Östersund, 2012-01-31
Pär Ove Bergquist
Box 3034
831 03 Östersund
www.tillvaxtverket.se

Sammanfattning

Tillväxtverket fick 2009-09-10 regeringens uppdrag att stimulera framtagandet av lokala initiativ på serviceområdet. Programmet Lokala servicelösningar öppnades för ansökningar 2010-02-01 med programtid 2010-2011. Ett omfattande inventerings- och planeringsarbete med bl.a. en enkätundersökning av servicebehov för företagare, verksamma i gles- och landsbygd, föregick starten.¹

I Tillväxtverkets första delredovisning till Näringsdepartementet den 28 april 2010 konstaterades brist på färdiga projekt och problematik med medfinansiering, vilket innebar betydligt längre tid för att rigga projekt, än vad som först förväntats.

Tillväxtverket ansökte i oktober 2010 om förlängning av uppdraget med två år. Detta utifrån ovan redovisade skäl men även utifrån ett uppföljnings- och utvärderingsperspektiv, där det vore fördelaktigt med en synkronisering med de regionala serviceprogrammen som löper t.o.m. 2013. Framställan beviljades av regeringen 2011-02-03, med beslut om förlängning av programmet t.o.m. 2013 och med slutredovisning till regeringen 2014-02-28.

Efter knappt två år från programstart är 34 projekt beviljade samt en tjänst upphandlad avseende kontanthantering. Dessa totalt 35 ärenden omfattar beslutade medel på 12,8 mkr. Till detta kommer programknutna kostnader för bl.a. lärandekonferens, information och projektadministration på 0,7 mkr. Totalt beslutade medel per den 31 januari 2012 uppgår till 13,5 miljoner kronor. Inklusive programknutna kostnader uppgår utbetalda medel för programmet till ca 4,7 mkr.

Av beslutade 35 ärenden är fördelningen mellan programmets tre fokusområden förhållandevis jämn. Den inriktning och de fokusområden som beslutats för programmet har visat sig vara en hållbar strategi. Programmets förlängning med två år har gett möjlighet till ökad målgruppsbearbetning och andra åtgärder för att initiera nya projekt.

Vad gäller programmets målgrupper så är kommunerna i huvudsak aktiva inom beviljade projekt. På regional nivå varierar intresset. Flera län är medfinansierare i projekt, och då finns ett naturligt engagemang.

Tillväxtverkets tydliga krav på kommunförankring har resulterat i en dialog mellan allt från de lokala grupperna till den regionala nivån. Detta är en förutsättning för att uppnå hållbara servicelösningar över tid.

I januari 2012 finns projektansökningar som tillsammans med redan beviljade projekt överstiger programmets budget på 17 mkr. Under vintern 2012 kommer en prioritering att göras av inneliggande ansökningar. Pågående projekt som slutredovisas förbrukar sällan alla beviljade medel. Uppskattningsvis ligger den genomsnittliga återföringen från avslutade projekt på 10-15 procent av beviljade medel. Detta kommer att tas i beaktande vid beredning av inneliggande ärenden så att risken minimeras att inte hela beslutsramen kommer att förbrukas innan programperiodens slut.

Tonvikten i arbetet bör under återstoden av programperioden läggas på projektuppföljning både genom besök och analys av rapporter och underlag från projekten. En viktig del som nu tar vid allt eftersom fler projekt slutredovisas är dokumentation och erfarenhetsspridning. Denna fas har redan inletts men kommer att få en allt viktigare roll under den återstående programperioden.

¹ Intersecta (2010) på uppdrag av Tillväxtverket. Servicebehov för företag i gles- och landsbygd.

Innehållsförteckning

1	<i>Inledning</i>	5
1.1	Uppdrag	5
	Förutsättningar	5
1.2	Bakgrund	5
2	<i>Sammanfattning av tidigare delredovisningar</i>	6
3	<i>Nuläge - projekt</i>	7
	Fokusområde 1, samordning av kommersiell och offentlig service	7
	Fokusområde 2, företagens behov av service	9
	Fokusområde 3, servicegleasa områden	11
4	<i>Resultat och erfarenheter</i>	13
4.1	Allmänt	13
4.2	Ekonomi	14
4.3	Lärandekonferenser	14
4.4	Slutsatser	15
5	<i>Prognos för det fortsatta arbetet</i>	15
5.1	Förväntade ansökningar i närtid	15
5.2	Återstående medel	16
5.3	Inriktning under resterande programperiod	16
6	<i>Kommande redovisningar</i>	16
	<i>Bilaga 1</i>	17
	<i>Framställan om förlängning av programmet Lokala servicelösningar</i>	17
	Bilaga 2 : Projektpresentation – Programmet Lokala servicelösningar	20

1 Inledning

1.1 Uppdrag

Tillväxtverket fick 2009-09-10 regeringens uppdrag att stimulera framtagandet av lokala initiativ på serviceområdet. I Tillväxtverkets uppdrag ingick att administrera och bereda projektansökningar som gäller lokalt anpassade servicelösningar under 2009-2011. Ansökningarna hanteras inom programmet Lokala servicelösningar som startade 1 februari 2010. Ett omfattande inventerings- och planeringsarbete med bl.a. en enkätundersökning av servicebehov för företagare, verksamma i gles- och landsbygd, föregick starten.

Tillväxtverket ansökte 1 oktober 2010 om förlängning av programmet Lokala servicelösningar. Utifrån Regeringsbeslut 2011-02-03: N2009/465/RT förlängdes uppdraget i enlighet med Tillväxtverkets framställan.

Tillväxtverket ska slutredovisa uppdraget till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 28 februari 2014 och utöver tidigare delredovisningar lämna ytterligare delredovisningar till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) den 31 januari 2012 och den 31 januari 2013. Ej förbrukade medel ska återbetalas till Regeringskansliet senast 30 juni 2014. Tidigare har två delredovisningar lämnats in till Näringsdepartementet, 28 april 2010 och 28 april 2011.

Denna delredovisning avser perioden fram till och med januari 2012 och är en komplettering av tidigare delredovisningar. Beskrivning görs av:

- Bakgrund
- Skäl till framställan om förlängning av programmet Lokala servicelösningar
- Nuläge – projekt
- Resultat – slutsatser
- Prognos för det fortsatta arbetet

Förutsättningar

Utgifterna för uppdraget ska enligt regeringsbeslutet belasta det under utgiftsområde 19 Regional tillväxt uppförda anslaget, 1:1 Regionala tillväxtåtgärder. Tillväxtverket ska besluta om projekt inom området, vilket innebär att pengarna styrs av regler i förordning (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitiken. Reglerna innebär bl. a. krav på 50 % medfinansiering.

Tillväxtverkets ledningsgrupp beslutade att uppdraget skulle hanteras som ett nationellt program. Det innebär att Lokala servicelösningar följer de allmänna villkor och regler som Tillväxtverket tagit fram för sina program.

1.2 Bakgrund

Tillväxtverket är ansvarig myndighet för kommersiell och offentlig service i gles- och landsbygd från och med 1 april 2009. Inom ramen för uppdraget arbetar Tillväxtverket med fem delar:

- A. Förordning om stöd till kommersiell service där Tillväxtverket ansvarar för årlig ekonomisk uppföljning samt är diskussionspart med beslutsfattande regionala aktörer. Verket har rätt att utfärda föreskrifter. Där ingår även fördelning samt uppföljning av regeringens beslutade extra medel, 80 miljoner till service innevarande mandatperiod.
- B. Regionala serviceprogram (RSP) där Tillväxtverket ansvarar för riktlinjer, metodstöd och uppföljning.
- C. Nationell samordning där Tillväxtverket bland annat stämmer av med parter inom Centralt samordningsforum (CSF).
- D. Programmet Lokala servicelösningar.²
- E. Nytt uppdrag riktat mot kommunerna.

² Tillväxtverkets uppdrag utifrån regeringsbeslut 2009-09-10. N2009/465/RT

Programmet Lokala servicelösningar är tidsbegränsat till skillnad mot övriga ingående delar (A-C) i Tillväxtverkets uppdrag. Programmets idé- och metodutvecklingspengar är värdefulla som komplement till länens uppdrag att arbeta med stöd till prioriterade områden inom kommersiell service. I sammanhanget är kopplingen till länens Regionala serviceprogram betydelsefull liksom kopplingen till det nya uppdraget riktat mot kommunerna.

2 Sammanfattning av tidigare delredovisningar

I programmets första delredovisning till Näringsdepartementet i april 2011 konstaterades att trots uppenbara behov av insatser för bibehållande av service har vare sig kommuner eller företrädare för den regionala nivån färdiga projekt att söka medel för. De som har idéer på lokal nivå behöver i de flesta fall hjälp för att utveckla sin idé och formulera den till en ansökan. Det kräver stora resurser i form av tid, snarare än pengar.

Därutöver saknas ofta förutsättningar för att finansiera utvecklingsarbete. Dels saknas möjlighet att medfinansiera projekt, dels har lokala grupper eller (nya) serviceaktörer i övrigt inte möjligheter att "ligga ute" med pengar i väntan på utbetalning av projektmedel. Detta är väsentligt i sammanhanget eftersom nya serviceaktörer behövs, inte minst i olönsamma områden. Oftast finns inte heller offentlig service tillgänglig. De som behöver stödet mest har tyvärr inte alltid tillräckliga resurser att rigga och driva projekt. Det framkommer även en viss allmän projekttrötthet som förmodligen påverkar negativt.

Utifrån dessa erfarenheter ansökte Tillväxtverket i oktober 2010 om förlängning av programmet³, med två år med motivering att:

- Länens arbete med att genomföra de regionala serviceprogrammen nyligen hade kommit igång.
- Väl förankrade och hållbara projekt tar tid att initiera.
- Ursprunglig tidsram t.o.m. 2011, var alltför kort för genomförande av projekt med inriktning på utvecklingsarbete, där oftast ett flertal parter är inblandade.
- Alltför kort tid för genomförande av meningsfulla lärandeseminarier och projektledarträffar som är väsentliga för spridning av erfarenheterna.
- Utifrån ett uppföljnings- och utvärderingsperspektiv vore det fördelaktigt att programmet förlängs t.o.m. 2013. Det skulle då ligga i fas med länens regionala serviceprogram.

I andra delredovisningen, i april 2011, konstaterades att den inriktning och de fokusområden som beslutats för programmet Lokala servicelösningar fortfarande var hållbara efter dryga 14 månader. Vissa justeringar behövde dock göras utifrån att programmet hade förlängts med två år. Under den resterande tiden av programperioden borde tonvikt läggas på följande:

- Utifrån beslutade fokusområden för programmet se över behovsområden som borde stimuleras särskilt, för att få fram utvecklingsprojekt inom området. Ett sådant exempel är logistiklösningar.
- Att identifiera tänkbara steg 2 i nuvarande projekt. Exempelvis Bygdegårdarnas Riksförbund (BR) där förfrågan redan fanns och en förlängning skulle ge möjligheter till mer hållbara lösningar. Detta eftersom befintlig projekttid upplevdes för kort.
- Ökad fokusering på dialog med kommunerna med kontaktytor som politiker och näringslivskontor.
- Ytterligare bearbetning av län där behov finns av innovativa servicelösningar.
- Tematiska utlysningar med allt från funktionshinderade behov av service till kompetensutveckling och nätverk för lanthandlare.

Vidare konstaterades att de tydliga kraven på projektens kommunförankring hade resulterat i en dialog mellan lokala grupper och kommuner samt vidare till den regionala nivån. De lokala grupperna är betydelsefulla när det gäller bibehållande och utveckling av service. Men för att om möjligt åstadkomma hållbara servicelösningar över tid är kommunernas ansvar och delaktighet en förutsättning. Det är inte realistiskt att tro att de lokala grupperna ensamma ska klara detta.

³ Framställan om förlängning av programmet Lokala servicelösningar beviljades av regeringen 2011-02-03.

Den regionala nivåns stöd och insatser i sammanhanget är väsentliga för bevarande och utveckling av service i gles- och landsbygd, till gagn för företag och medborgare.

När det gäller ombudsfunktioner signalerade Tillväxtverket att det blivit svårare att få dessa till butiker i gles- och landsbygd. Detta försämrar butikernas förutsättningar att tillhandahålla service utöver dagligvaror och drivmedel. Konsekvensen blir då "färre ben" för butiksinnehavaren att stå på vilket påverkar det totala serviceutbudet negativt.

För fokusområde 1, samordning av kommersiell och offentlig service krävs det såväl intresse som vilja från de enskilda myndigheterna för att statlig offentlig service ska kunna erbjudas i samverkan med kommersiella tjänster. Det konstaterades att när det gäller samordning av kommersiell och offentlig service så är det i huvudsak kommunal service som är möjlig att samordna med den kommersiella.

Projekt med utveckling av tillgänglighet till drivmedel saknades än så länge inom programmet. Detta trots inledande initiativ från bl.a. Jämtland och Norrbotten. Endast ett projekt som handlade om miljöansvar vid nedläggning av bensinstationer hade beviljats projektmedel.

Tillväxtverket menade att det krävs en lång tid med förberedelser för varje insats (projekt) som t.ex. hjälp med ansökan, förankring hos kommun etc. Goda hållbara resultat förutsätter resurser i tid, minst lika viktigt som tillgång till pengar. Vidare ansågs att utifrån att vissa projekt som beviljats varit förhållandevis små så var det framåt önskvärt med volymmässigt större projekt. Det poängterades dock att finns en viss problematik inbyggd i detta eftersom lokala servicelösningar per definition oftast är av mindre omfattning, både volymmässigt och resursmässigt.

Slutligen konstaterades att det tidsbegränsade programmet med idé- och metodutvecklingspengar ger förutsättningar för lokala lösningar utifrån lokala behov. Programmet bidrar också till viss del med spridning av metoder och modeller. Detta kräver dock både tid och resurser. Däremot kan programmet inte lösa större strukturella frågor om service. Detta gäller såväl kommersiell som offentlig service, t.ex. Försäkringskassa och Arbetsförmedling.

3 Nuläge - projekt

I nedanstående redovisning av pågående och genomförda projekt görs en uppdelning utifrån programmets tre fokusområden. Merparten av hittillsvarande 34 projekt samt den upphandlade tjänsten för kontanthantering via ICA, berör oftast fler än ett av programmets tre fokusområden, även om de nedan presenteras under något av dessa tre områden. Tidigare redovisningar har kompletterats med beviljade projekt under perioden maj 2011 till januari 2012.

Fokusområde 1, samordning av kommersiell och offentlig service

En viktig utgångspunkt för uppdraget är att stimulera samverkanslösningar mellan kommersiell och offentlig service. För att kunna behålla en acceptabel servicenivå spelar dagligvaruhandeln liksom tillgång till drivmedel en viktig roll. Allt mer av den offentliga servicen centraliseras och i samband med dessa förändringar, finns inte längre samma förutsättningar för invånare och företag i gles- och landsbygd, att ta del av denna service via bemannade kontor. Etablering av kommersiell verksamhet förutsätter att verksamheten går med vinst.

Ett flertal projekt syftar till att utveckla servicepunkter i dagligvarubutiker. För att dagligvarubutikerna ska få bättre förutsättningar att utvecklas krävs att de får möjlighet att bredda sin verksamhet med annan kommersiell service, men även med viss offentlig service. Det kan röra sig om olika kombinationer av serviceslag. Det vanligaste är olika typer av ombudsfunktioner såsom post, apotek och spel.

När det gäller offentlig kommunal verksamhet avses här i första hand inte direkta insatser för skola, vård och omsorg. Detta är kommunernas ansvarsområden. Däremot kan det handla om annan kommunal service via uppkopplad dator eller turistinformation. Statlig service från Arbetsförmedlingen, Skatteverket, Försäkringskassa eller Polismyndigheten är annan service som har förutsättningar att samordnas lokalt, men som oftast centraliseras till större enheter.

Ett flertal projekt som beviljats inom programmet syftar till att utveckla servicepunkter med dagligvarubutiken som utgångspunkt.

- I det större landsövergripande projektet "Hållbara lokala servicelösningar" som drivits av Hela Sverige ska Leva har 15 orter i åtta län ingått. Projektet har syftat till att utveckla servicepunkter i dagligvarubutiker. På orterna har utvecklingsgrupper utarbetat ett program och åtgärdsförslag för vad servicepunkten kan innehålla utifrån den behovsanalys som gjorts på orten. Sedan har utvecklingsgrupperna med stöd av Hela Sverige Ska Leva, kommunen och Länsstyrelsen/samverkansorgan haft kontakt med föreslagna servicegivare för att se vilka insatser som kan genomföras. En viktig del av genomförandefasen har varit att finna servicelösningar som kan bli tekniskt, organisatoriskt och finansiellt hållbara på lång sikt. En förutsättning för detta är att kommunerna är en del av utvecklingsarbetet. När projektet avslutades var målet att flertalet av orterna skulle jobba vidare tillsammans med berörda kommuner och län för att fortsätta utvecklingen av kommersiell och offentlig service. Projektet bedömer att sju servicepunkter kommer vara etablerade inom 2 år från projektslut.
- Projektet "Service i företagsamma bygder" bygger Länsbygderådet i Norrbotten vidare på det ovanstående projektet. De fyra orterna Glommersträsk, Moskosel, Seskarö och Kuttainen ska stödjas i deras fortsatta utveckling och arbetet mot en lokal servicelösning. Ytterligare några orter ska identifieras och engageras i liknande arbeten under projektets genomförande.
- Borgholms kommun driver ett projekt som också är en fortsättning på Hela Sverige ska Levas projekt ovan. I Byxelkrok på norra Öland används erfarenheterna från detta projekt för att skapa en långsiktig servicepunkt för företagare och medborgare. Servicepunkten ses som en strategisk förutsättning för de ambitioner som kommunen har för hela norra Öland.
- Projektet "Hållbara servicelösningar i Västerbotten" drivs av Region Västerbotten i nära samarbete med Länsstyrelsen, Länsbygderådet och ICA. Syftet är att skapa hållbara servicelösningar för länets landsbygd, genom att utveckla modeller i bred samverkan mellan kommuner, lokala serviceaktörer, företag och medborgare. Projektet har sin utgångspunkt i service som en grundförutsättning för tillväxt. När projektet är avslutat ska förutsättningar för samordnad service ha skapats i ett antal kommuner och i alla deltagande kommuner ska arbetet med kommunala serviceplaner ha kommit igång. 14 av Västerbottens 15 kommuner är medfinansierare och deltar i arbetet (Robertsfors kommun deltar inte i projektet).
- "Tillväxt på landsbygden i Örnsköldsviks kommun" är ett projekt som utgår ifrån en tydlig vilja att satsa på landsbygden som en viktig resurs för tillväxt. Politiken pekar på vikten av samspel mellan stad och landsbygd. En välmående tätort ger bättre möjligheter på landsbygden och vice versa. Företagarna, föreningarna och kommunbygderådet är delaktiga i att ta fram en landsbygdsstrategi tillsammans med den kommunala organisationen. Nu fokuseras på de delar i strategin som berör företagande och service. Örnsköldsviks kommun är en av få kommuner i landet med ett tydligt stad och landsbygdsperspektiv där företag och service tillsammans ger förutsättning för tillväxt och attraktiva miljöer.
- Bodens kommun arbetar för att hitta nya former för service för invånarna på landsbygden, så att de kan bo kvar och verka på landsbygden. Målet är att skapa två servicepunkter i Gunnarsbyn och Harads som kan drivas långsiktigt av entreprenörer på orterna.
- Konkreta projekt för att skapa förutsättningar för samordnad service finns också på Gullholmen (Västra Götaland), i Lidhult (Kronoberg), i Frostviken och Hoting (Jämtland) samt Kristianstad (Skåne).

Att utveckla eller ta fram kommunala servicestrategier är ett område som har tydlig koppling till samverkanslösningar mellan kommersiell och offentlig service. Grovt indelat finns tre olika

nivåer av kommunala planeringsdokument: översiktsplan, serviceplan och varuförsörjningsplan.

- Länsstyrelsen i Örebro län driver ett projekt med att ta fram lokala utvecklingsplaner med syfte att samordna och integrera den kommersiella och offentliga servicen med en orts hela tillväxt- och utvecklingsarbete. I projektet ska kommunerna i samråd med Länsstyrelsen ta fram utvecklingsplaner för de orter som anses servicestrategiska. I nästa skede ska konkreta åtgärder med koppling till kommersiell och offentlig service genomföras.
- I projektet "Kommunala serviceplaner i Dalsland" arbetar tre kommuner i Västra Götaland (Munkedal, Gullspång och Bengtsfors) med att utveckla förutsättningar för lokalt anpassade och samverkande servicelösningar inom områden som definierats av kommunerna. Syftet är också att etablera metoder i kommunernas budgetprocesser för att möjliggöra sådana lösningar.
- Vingåkers kommun (Södermanland) har arbetat med att utveckla en ny kommunal serviceplan där man bl.a. tittat på samordningen mellan kommersiell och offentlig service.

Kunskap och erfarenhetsutbyte inom serviceområdet är viktigt och olika geografiska områden har olika förutsättningar och problem som är på agendan. Att veta vilka behov av service som finns är inte enkelt men viktigt vid utformning av lokala servicelösningar. Det gäller att förebygga innan olika problem uppstår samt undersöka om andra än traditionella serviceaktörer kan tillhandahålla samordning av olika serviceslag.

- Det finns en uppfattning vad bofast befolkning och besökaren efterfrågar för service. Men det saknas information av vad den delårsboende befolkningen har för behov. Kommunerna i norra Bohuslän arbetar med att analysera delårsboendes behov av service samt utvecklar konkreta servicelösningar där delårsboendes behov tas till vara.
- Folkuniversitetet Syd vill höja kapaciteten i några utvalda byar i nordvästra Skåne och organisationer för att kunna ta över och driva service så att kunskap och kapacitet finns när behov eller möjlighet uppstår. En modell ska tas fram som sedan ska spridas i landet.
- Jämtland-Härjedalen Turism driver ett projekt där syftet är att studera och belysa under vilka förutsättningar som turistföretagen i högre utsträckning kan utgöra plattformar för samordning av service och viktiga funktioner i samhället. Målet är att ge underlag för ett förändringsarbete, i syfte att skapa förutsättningar för att på företagsekonomiskt hållbara grunder, finna samordningslösningar till gagn för berörda turistföretag. Detta kan bevara och utveckla service för invånare och besökare.

Fokusområde 2, företagens behov av service

Väsentligt i programmet Lokala servicelösningar är att utgå ifrån företagens behov av service. Behovet av service liksom företag som serviceaktörer är viktigt att beakta utifrån den tillväxtaspekt som ingår som en förutsättning i Tillväxtverkets löpande uppdrag och programmet Lokala servicelösningar.

För företag och företagande i servicegleasa områden är bristen på fungerande service, eller i värsta fall frånvaro av service, en starkt "tillväxtbegränsande" faktor. Frånvaron av service kan även innebära nedläggning av företag samt att etablering av nya företag inte är möjlig. Ett tydligt exempel är besöksnäringen som växer, inte minst i servicegleasa områden. Där är en bibehållen och utvecklad service en förutsättning för expansion och utveckling, men även ett grundvillkor för att medborgarna överhuvudtaget ska kunna bo kvar.

Sambandet kan uttryckas som att utan service, inga företag och utan företag, ingen service.

En höjd medvetenhet allmänt om betydelsen av service för företag och sektorsöverskridande service i samverkan, ger förutsättningar för tillväxt och skapandet av attraktiva miljöer. Lokala tillväxtförutsättningar behövs för att motverka den negativa spiral som många mindre orter redan befinner sig i, eller riskerar att drabbas av.

Att arbeta för att kommunala upphandlingar i större utsträckning möjliggör för lokala servicegivare på landsbygden att delta samt att underlätta för servicegivare vad gäller anbudsförfarandet beskrivs som viktigt. Detta är en möjlighet för offentliga aktörer att indirekt stödja servicen på landsbygden.

- Säffle kommun vill underlätta för företag på landsbygden och i mindre orter att delta vid offentliga upphandlingar. Detta sker genom utbildningar av såväl tjänstemän som företag. Projektet ska arbeta fram enkla lathundar/manualer för både leverantörer och upphandlande enheter.
- Tillväxtverket har genomfört projektet *Lärande om innovativ upphandling* tillsammans med fyra län som handlar om offentlig upphandling. Bakgrunden är att flera län i sina Regionala serviceprogram har identifierat offentlig upphandling som ett viktigt utvecklingsområde. I detta projekt ingår Skåne, Västra Götaland, Västerbotten och Dalarna. Syftet har varit att öka kunskapen om upphandling hos såväl tjänstemän som företag i gles- och landsbygder. Totalt deltog 124 personer på de 18 seminarierna. 38 upphandlande organisationer deltog. Mellan 80-90 procent av de offentliga tjänstemännen ansåg att seminarieriet var lärorik eller mycket lärorik. Motsvarande andel för leverantörerna var 64 procent.

Logistik, samordnad varudistribution och samverkan mellan företag är väsentliga delar i fokusområde 2.

- Länsstyrelsen i Östergötland har provat en modell för samordnad livsmedelsdistribution på landsbygden. Syftet var att öka lanthandlarnas konkurrenskraft genom förbättrade villkor för inköp, men också genom ökad tillgång på lokalt producerade varor. Verksamheten förväntades utgå från en central distributionscentral dit varor skulle skickas för att sedan transporteras till respektive butik. Efter genomförda diskussioner med butikerna och identifiering av både deras och kundernas önskemål bedömdes sannolikheten att en testomgång skulle kunna ha gått runt som liten. Detta p.g.a. för få varor att samordna; blandat intresse från butiker, grossister och leverantörer; svårt att göra undantag för mindre butiker när centrala avtal finns, svårt att driva igenom en samordning med underifrånsperspektiv, butikerna låg för geografiskt utspritt.
- I Östervallskog har en förstudie genomförts i samverkan med Årjängs kommun inför etablerandet av en ny lanthandel. Bakgrunden var ett ökat behov av service, både när det gäller lokalbefolkning och turister. Projektet har undersökt och föreslagit konkreta samverkanslösningar med campinganläggning och gästhamn.
- I Heby kommun pågår ett projekt där ett antal intressenter arbetar för att etablera ett centrum för hästverksamhet, Julmyra Horse Center. Ett delprojekt är att utreda förutsättningarna för och utveckla entreprenörsdrivna servicefunktioner. En fungerande service på kommersiella grunder är en grundläggande förutsättning för att centret ska kunna etableras.
- Länsstyrelsen i Kronoberg driver ett projekt i samverkan med destination Småland, LRF, Länsbygderådet och Regionförbundet för att stärka landsbygdshandeln i Kronobergs län som turistmål och servicepunkt för turister. Man kartlägger vilka typer av service de åtar sig för närvarande för turistnäringen och undersöker vilka möjligheter det finns för framtiden. Ett mål är att marknadsföra och föra fram den lokalproducerade maten. Samverkan mellan olika aktörer och logistiklösningar är viktiga i projektet.
- Ett pilotprojekt genomförs i Sävelångsbygden och på Vrångö i Västra Götaland med det övergripande syftet att etablera s.k. Business Improvement Districts (BIDs) och därmed skapa förutsättningar för att genomföra konkreta åtgärder och aktiviteter som utvecklar respektive bygd. Projektet avser bl.a. en förbättring av servicegraden,

utvecklad samordning av privat och offentlig service samt etablering av nya företag och verksamheter. BIDs är en framgångsrik modell för lokal utveckling som tillämpas i bl.a. Skottland. Motsvarande finns inte i Sverige och är därför särskilt intressant att pröva.

Fokusområde 3, serviceglesa områden

I Tillväxtverkets uppdrag och arbete för fler och växande företag, samt ett hållbart och konkurrenskraftigt näringsliv i alla delar av landet, är servicefrågorna av stor betydelse.

Utgångspunkten är att marknadens aktörer i första hand ska tillgodose behovet av samhällsomfattande tjänster. Det fungerar i områden där kundunderlaget är gott, i första hand tätorter. För glesare områden är situationen annorlunda. Servicen har ändå till viss del fungerat så länge som den offentliga servicen, exempelvis avseende myndighetstjänster, varit relativt oförändrad. Tillsammans med den kommersiella servicen har detta bildat ett visst "basutbud" av servicetjänster.

När statliga myndigheter under den senast fyraårsperioden genomfört stora rationaliseringar och effektiviseringar har tidigare serviceglesa, men ändå fungerande områden drabbats särskilt hårt. Detta har fått till följd att förutsättningarna för att bo och verka i serviceglesa områden försämrats ytterligare. Den omstrukturering som skett inom drivmedelsbranschen är också en starkt bidragande faktor.

För många äldre och även funktionshindrade är inte den nya tekniken med e- tjänster en reell möjlighet utan snarare ett problem. Det finns en uppenbar risk att i glest befolkade områden blir vissa servicebehov "ingens ansvar" med konsekvensen att det inte fungerar praktiskt att bo kvar, eller att driva företag. Insatser behövs för att skapa förutsättningar för nya servicelösningar för företag och medborgare i serviceglesa områden.

Frågor om kontanthantering är ofta förekommande i diskussioner om tillgång till service. Inom fokusområde 3 har programmet fyra projekt med försöksverksamhet för glesare områden i Sverige, där kontanthantering för företag och medborgare i kombination med utveckling av besöksnäring är utgångspunkten.

- Länsstyrelsen i Stockholm genomförde under sommaren 2010 respektive 2011 pilotförsök för att lösa situationen med kontanthantering i skärgården. Näringsidkarna har stora problem att flytta sina dagskassar till banken på ett säkert sätt sedan Svensk kassaservice lades ner. Ett säkerhetsföretag har hämtat dagskassorna på ett utvalt antal öar, 1-2 gånger i veckan under de mest intensiva turistveckorna. Man har provat delvis olika upplägg för respektive sommarsäsong.
- Tillväxtverket har genomfört ett pilotprojekt för att tillhandahålla kontanter via dagligvarubutiker. Försöket har genomförts i samarbete med ICA och ICA-banken och har inneburit att en uttagsautomat placerats inne i butik. Lösningen är mobil och omfattar två orter i skärgården och två orter i fjällen, de områden där problemen med kontanthantering har identifierats som störst. Syftet med pilotsatsningen var att visa ett gott exempel på hur problematiken med kontanthantering kan lösas i områden där kortbetalning av olika anledningar ännu inte helt kan ersätta kontanter. Syftet var också att visa på samarbete och samordningsvinster mellan turistorter med säsongsturism.
- På Donsö/Styrsö i Göteborgs skärgård prövas nya metoder för lokal kontanthantering. Det innebär att de lokala företagens dagskassar lämnas i en lokal servicebox och hanteras för att sättas in i lokal kontantautomat. Detta utifrån att det finns en oro för att turismnäringen och handel blir lidande när besökande turister och kunder lider brist på kontanter.

Två projekt handlar om behovet av mötesplatser och service där ingen dagligvaruhandel finns och två projekt behandlar problematiken med kompetensförsörjningsfrågor inom området service. Projekten tar sin utgångspunkt i utpräglade glesbygdsområden, där många kommuner har betydande svårigheter.

- Bygdegården som mötesplats för lokal service är ett projekt med syfte att utveckla olika former av service i bygdegårdar, vilket kan vara ett alternativ när ingen annan servicegivare finns på platsen. Bygdegårdarna är oftast belägna i utpräglad glesbygd och fungerar som mötesplats och arrangörer av olika aktiviteter. Redan idag har många bygdegårdar olika former av service, till exempel förskoleverksamhet, turistbyrå, biblioteksfilial, kafé m.m. Målet är att utveckla minst 10 bygdegårdar med kommersiell och offentlig service under 2011. Planer finns på en etapp II av projektet där större vikt kommer att läggas på coachning av ett antal bygdegårdar.
- I Gafsele (Åsele kommun) arbetar en byautvecklingsgrupp med att vidareutveckla bygdegården som social mötesplats med kompletterande verksamhet som medborgarkontor, turistinformation och lokal service. I arbetet nyttjas Gafseles internationella status som "Europas draghundseldorado" och bygdens internationella kontaktnät samt invånare med nio nationaliteter som resurser.
- Två förstudier i Västerbotten handlar om att undersöka förutsättningar för dels människor i ett arbetsmarknadsmässigt utanförskap att bli nya serviceaktörer (Nya serviceaktörer – daglig verksamhet) dels att inventera befintliga resurser för att kunna upprätthålla en god äldreomsorg (Förstudie-Se resurserna, Malå kommun). Båda projekten handlar om kompetensförsörjningsproblematik i små kommuner med gles- och landsbygd, en påtaglig verklighet i kommunernas serviceplanering. Det förra projektet har ansökt om medel för en genomförandefas.

Tillgänglighet till kommersiell och offentlig service för äldre och funktionshindrade uppmärksammas i ett projekt i Dalarna.

- Socialt deltagande och tillgänglighet till service är ett projekt ägt av Dalarnas forskningsråd i samverkan med Länsstyrelsen Dalarna. Studien omfattar tre delstudier:
 - Att identifiera vilka fysiska och sociala hinder som människor möter när de vill delta i samhällslivet eller ta del av olika typer av service och om slutsatsen skiljer sig mellan personer som bor på lands- och glesbygd respektive i städer.
 - Att identifiera hur olika organisationer idag arbetar med att förebygga och undanröja dessa hinder och om det finns systematiska skillnader mellan lands/glesbygd och städer.
 - Att identifiera vilka åtgärder som kan vidtas för att underlätta deltagande i samhällslivet samt öka tillgängligheten till service såväl på landsbygden som i städer.
 Studien omfattar äldre och funktionshindrades situation i förhållande till utbud och tillgänglighet till service.

Tillgång till drivmedel inklusive medföljande miljöfrågor är väsentliga delar i den service som utgör en förutsättning för att kunna bo och verka i glesbygd.

- Ett projekt handlar om miljöansvar vid nedläggning av bensinstationer. Syftet med projektet var att ta fram ett förslag till en långsiktigt hållbar lösning för finansiering av nedmontering/nedläggning av bensinstationer. Bakgrunden var en stor osäkerhet kring ansvarsfrågan vid sanering beroende på avsaknad av ett heltäckande system för att säkerställa återställande. Detta ökar dels risken för miljöskador, dels försvåras möjligheten att sälja/överlåta en station. Tillgången till bränsleförsörjning och bensinstationer kan komma att minska på grund av detta, vilket får negativa konsekvenser för miljö, glesbygd och företagande. Ett förankringsarbete av framtaget förslag pågår fortfarande och diskuteras vidare under 2012.

Ett annat område kopplat till miljöfrågorna och som samtidigt är en viktig faktor för dagligvarubutikernas driftskostnader är energieffektivisering.

- I projektet "*Energieffektivisering av mindre livsmedelsbutiker i glesbygden*" ska KTH kartlägga möjligheter och skapa konkreta förslag på åtgärder för energieffektivisering i små livsmedelsbutiker i Stockholms skärgård. Detta genom att synliggöra möjligheter att minska energibehovet och producera en stor del av

den el som krävs med solceller. Härigenom gynnas både butiksnäring och klimatet. Resultatet kommer vara tillämpbart även på många glesbygdsbutiker på fastlandet.

4 Resultat och erfarenheter

4.1 Allmänt

Av de 35 projekt och insatser som finansieras via programmet Lokala servicelösningar har hittills 11 slutredovisats. Ytterligare 11 projekt kommer att avslutas under första halvåret 2012. Merparten av de resterande projekten är fortfarande i en genomförandefas eller har just påbörjats sin verksamhet. Det är därför inte möjligt att redovisa några sammanfattande resultat från projekten. Mer allmänna slutsatser/antaganden kan dock göras.

Av beslutade 35 ärenden är fördelningen mellan programmets tre fokusområden förhållandevis jämn. Den inriktning och de fokusområden som beslutats för programmet har även i övrigt visat sig vara en hållbar strategi. Den ursprungliga projekttiden 2010-2011 var en i många fall alltför kort projektid, inte minst utifrån det faktum att det tar tid att rigga projekt. Flera av de tidigare projekten var därför förhållandevis små och av förstudiekaraktär. I och med den förlängda programperioden t.o.m. 2013 har möjligheten att genomföra större och mer omfattande projekt förbättrats. Några av de mindre projekten som tidigare beviljats stöd har efterföljande projekt i genomförandefas igång. Tillväxtverket har vid flera tillfällen medverkat till att större satsningar ska komma igång och vid flera tillfällen har det gett resultat. Tillväxtverket bedömer att insikten om betydelsen av service som en förutsättning för tillväxt ytterligare har stärkts hos medverkande parter.

I början av programperioden handlade många av förfrågningarna om sådana insatser som inte var möjliga att finansiera inom ramen för programmet, allt ifrån byautveckling med nedlagda skolor till behov av företagsstöd för enskilda företagare. Efter knappt två år från programstart konstateras att dessa förfrågningar har minskat avsevärt. Detta beror delvis på att Tillväxtverket har informerat många aktörer om vilka insatser som kan stödjas av programmet och potentiella sökanden har lärt sig vad som är möjligt att söka stöd för. Det bör dock poängteras att behoven från såväl företag som medborgare gällande innehållet i en bredare definition av begreppet service kvarstår. Telefoni, bredband och kollektivtrafik är minst lika aktuella servicefrågor ute i landet nu som tidigare.

Vad gäller programmets målgrupper så är kommuner alltjämt i huvudsak aktiva där de är parter i projekt inom programmets ram. Trots att många glesbygdskommuner har en ansträngd ekonomi så är det oftast inga större problem att medfinansiera projekt i programmet. Tillväxtverket har tidigare konstaterat att det återstår en del avseende kommunernas planering av service. Servicefrågorna är fortfarande en avgränsad del i kommunens totala åtagande och inte en framträdande del i deras strategiska arbete. I och med Regeringens nya uppdrag⁴ till Tillväxtverket för serviceutveckling i kommuner under 2012-2014 finns förutsättningar att fler kommuner i framtiden kommer att se en väl fungerande service i kommunen, liksom tillgänglighet och kompetensförsörjning, som en förutsättning för näringslivsutveckling. Erfarenheter från programmet Lokala servicelösningar kommer vara till nytta för insatser inom det nya uppdraget. T.ex. kommer Boden och Örnsköldsviks kommuner som båda driver egna projekt inom programmet att fungera som goda exempel på hur en kommun aktivt kan utveckla servicen på landsbygden.

Länsbygderåden under Hela Sverige ska Levas flagg medverkar aktivt i ett par projekt- dels det större projektet med 15 orter i landet och dels i det nystartade projektet i Norrbotten. Ytterligare ett gott exempel är projektet "Hållbara servicelösningar i Västerbotten" där länsbygderådet har medverkat aktivt. Ett flertal andra projekt som drivs av lokala utvecklingsgrupper finns inom programmet. Bygdegårdarnas projekt är ett exempel där de lokala grupperna är involverade. Andra orter med aktiva grupper är Gafsele, Sävelången, Hoting, Byxelkrok, Gunnarsbyn/Harads, Julmyra, Frostviken och skärgårdsöarna Donsö/Styrsö, Vrångö samt Gullholmen på Västkusten.

⁴ Uppdrag att stärka utveckling av lokal service, N2011/6952/RT

Från den regionala nivån är intresse och engagemang för programmet Lokala servicelösningar fortfarande mycket varierande. Detta trots att länen i sina Regionala serviceprogram (RSP) har föreslagna åtgärder som stämmer väl överens med fokusområden som ingår i Lokala servicelösningar. Några län är väldigt engagerade i servicefrågor generellt, andra verkar fortfarande inte prioritera dessa frågor lika högt. Det finns län med stor andel gles- och landsbygd med stora behov som i Tillväxtverkets tycke borde intressera sig mer för frågorna, samtidigt som det finns län med mindre behov som Tillväxtverket har kontinuerlig dialog med avseende nya projektidéer. Sambandet mellan behov och hur länen prioriterar att arbeta med innovativa servicelösningar är fortfarande något otydligt. Detta trots att Tillväxtverket aktivt har försökt få flera län att intressera sig för projektmedlen inom programmet Lokala servicelösningar.

När det gäller Nationella offentliga serviceaktörer så har dessa hittills inte medverkat i programmet. I ett projekt i Hoting finns genom lokala kontakter förhoppningar på samverkan med Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. En ansökan finns från Hedemora kommun där ett samarbete med Polismyndigheten har startat. Målet är här att Polisen ingår avtal med kommunen avseende köp av enklare polisiära uppgifter från kommunen. Detta skulle avlasta Polisen så att de i högre omfattning kan vara ute i fält samtidigt som tillgängligheten till Polisens tjänster säkerställs. Nationella kommersiella aktörer såsom ICA och Svensk Bensinhandel har varit aktiva i projekt och försöksverksamhet samt i dialog och försök med samverkanslösningar. Övrigt samråd med nationella aktörer sker inom ramen för Centralt samordningsforum (CSF). Här kan nämnas att flera affärsbanker har visat intresse gällande lösningar på betaltjänster och de projekt som hittills genomförts i programmet avseende kontanthantering. Även Posten och Apotek har visat intresse men hittills har de inte deltagit i några projekt.

Medfinansiering från Jordbruksverket via Länsstyrelserna och Landsbygdsprogrammet sker i nio projekt. Utöver dessa finansieras två projekt - ”Kapacitetshöjande åtgärder i Nordvästra Skåne” och ”Julmyra Horse center” - av olika Leaderområden.

4.2 Ekonomi

Beslutade projektmedel av programmets totalt 17 miljoner, uppgår efter knappt två år från programstart till 12,8 miljoner kronor.

Till detta kommer programknutna kostnader för bl.a. lärandekonferenser, information och projektadministration på totalt 0,7 mkr. Totalt beslutade medel per den 31 januari 2012 uppgår till 13,5 miljoner kronor.

Hittills uppgår utbetalda projektmedel till 4,0 mkr. Inklusiva programknutna uppgår utgifterna för programmet till ca 4,7 mkr.

4.3 Lärandekonferenser

Fyra tematiska lärandekonferenser planeras inom programmet för kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan projekten. Konferenserna samordnas med övriga aktiviteter som Tillväxtverket genomför inom insatsen Kommersiell och offentlig service. Strategin är att projekten själva ansvarar för genomförandet och att Tillväxtverket stöttar dessa i planeringen av lärandekonferenserna samt medverkar vid dessa tillfällen. Krav ställs på att vissa projekt ska ha kontakt med andra projekt inom programmet. Programmet har, med 150 000 kr, bekostat ett lärandeseminarium utifrån det landsomfattande projekt som Hela Sverige Ska Leva (HSSL) driver. Ca. 65 representanter från lokala grupper, länsbyggeråd, kommuner, länsstyrelser, HSSL, Tillväxtverket samt Näringsdepartementet medverkade på konferensen i mars 2011.

Ytterligare en lärkonferens genomfördes i maj 2011 i Västerbotten (Vindeln). På konferensen utbyttes bl.a. erfarenheter mellan Västerbotten, Örebro, Skåne och Västra Götaland (Dalsland) utifrån deras olika projekt inom programmet Lokala servicelösningar. Konferensen arrangerades av Region Västerbottens med koppling till projektet ”Hållbara servicelösningar i Västerbotten” och med Tillväxtverket som medarrangör. Tillväxtverket bekostade konferensen med ca. 40 000 kr.

4.4 Slutsatser

Den inriktning och de fokusområden som beslutades för programmet Lokala servicelösningar visar sig efter knappt två år vara hållbara.

Tillväxtverkets krav på projektens kommunförankring har resulterat i en dialog mellan lokala grupper och kommuner samt vidare till den regionala nivån. Sedan föregående redovisning av programmet har intresset ökat. Tillväxtverket kommer arbeta vidare med detta genom det nya regeringsuppdraget med 15 mkr till kommuner som vill utveckla den kommersiella och offentliga servicen.

Under programmets gång har ett flertal lokala utvecklingsgrupper startat intressanta verksamheter och arbetar nu aktivt med att bibehålla och utveckla olika former av service. Trots dessa gruppers intresse och initiativ för frågorna så är kommunernas ansvar och delaktighet fortfarande avgörande för att åstadkomma hållbara servicelösningar över tid. De lokala grupperna kan inte klara av detta själva. Den regionala nivåns stöd och insatser i sammanhanget är fortsatt väsentliga för bibehållande och utveckling av service i gles- och landsbygd, till gagn för företag och medborgare.

När det gäller ombudsfunktioner får Tillväxtverket signaler om att det blir svårare och svårare att få dessa till butiker i gles- och landsbygd. Detta försvårar för projekt som arbetar med att utveckla s.k. servicepunkter. För fokusområde 1, samordning av kommersiell och offentlig service krävs det såväl intresse som vilja från de enskilda myndigheterna och de enskilda aktörerna för att statlig offentlig service ska kunna erbjudas i samverkan med kommersiella tjänster. Det kan konstateras att när det gäller samordning av kommersiell och offentlig service så är det i huvudsak kommunal service som för närvarande är möjlig att samordna med den kommersiella.

Endast en insats avseende drivmedel har genomförts i programmet. Det handlar om miljöansvar vid nedläggning av bensinstationer. Ett förankringsarbete av framtaget förslag pågår fortfarande och diskuteras vidare under 2012. Initiativ har tagits i Norrbotten där man inom ramen för Hela Sverige Ska Levas nystartade projekt "Service i företagsamma bygder" har lyft in det s.k. Bymackskonceptet. I övrigt förekommer inga direkta projekt som konkret arbetar med att tillgängliggöra drivmedel på landsbygden.

För varje insats (projekt) krävs en lång tid med förberedelser, hjälp med ansökan, förankring hos kommun etc. Goda hållbara resultat förutsätter resurser i tid, minst lika viktigt som tillgång till pengar.

Slutligen kan konstateras att det tidsbegränsade programmet med idé- och metodutvecklingspengar ger förutsättningar för lokala lösningar utifrån lokala behov. Programmet bidrar också med spridning av metoder och modeller. Detta kräver dock både tid och resurser. Däremot kan programmet inte lösa större strukturella frågor om service. Detta gäller såväl kommersiell som offentlig service, t.ex. Försäkringskassa och Arbetsförmedling.

5 Prognos för det fortsatta arbetet

5.1 Förväntade ansökningar i närtid

Inneliggande ansökningar och ansökningar som förväntas inkomma inom kort är följande:

- Bygdegårdarnas Riksförbund ansöker om ett steg II-projekt. Bl. a. ska åtta utvalda bygdegårdar som vill utöka sin service erbjudas coachning under projekttiden.
- "Nya lokala serviceaktörer i glesbygd, steg II", handlar om att stötta utvecklingen i sex kommuner med en ny serviceaktör, kommunernas dagligverksamhet som aktör.
- Hedemora kommun vill tillsammans med Polismyndigheten utreda och testa möjligheten att Polismyndigheten köper enklare polisiära uppgifter av administrativ karaktär av kommunen. Projektet syftar till att kunna behålla polisstationen och kunna ha kvar poliser i yttre tjänst i Hedemora.

- Regionförbundet i Kalmar län avser att bli ett pilotlän i södra Sverige vad avser service. En ort i varje kommun ska identifieras och tanken är att ge stöd för att sätta igång arbetet med att utveckla lokala långsiktigt bestående servicelösningar i samverkan med företag, föreningar, organisationer och inte minst inlemma servicefrågorna i kommunens ordinarie långsiktiga planeringsprocesser.
- Entreprenörskolan i Leksand vill tillsammans med representanter för offentlig sektor, privat näringsliv och social ekonomi genomföra lokala processer i tre utvalda bygder i vardera Dalarnas län och Gävleborgs län i syfte att utveckla olika typer av servicepunkter med både kommersiell och samhällelig service.
- Handikappföreningarnas samarbetsorgan i Västerbotten (HSO Västerbotten) planerar att kartlägga hur äldre och personer med funktionsnedsättning i Västerbottens landsbygd klarar av att sköta sina grundläggande betaltjänster.
- Coompanion vill i ett projekt bygga upp demokratiskt och lokalt ägda bygdekooperativ som kan åta sig olika typer av lokal service. Verksamheten planeras att genomföras i fem län.
- Diskussioner förs med några län om att genomföra projekt kopplat till energieffektivisering i dagligvarubutiker på landsbygden.

5.2 Återstående medel

Beslutade projektmedel samt ineliggande ansökningar och ansökningar som är på ingång överstiger programmets beslutsram på 17 mkr. Under vintern 2012 kommer en prioritering att göras av ineliggande ansökningar. Pågående projekt som slutredovisas förbrukar sällan alla beviljade medel. Uppskattningsvis ligger den genomsnittliga återföringen från avslutade projekt på 10-15 procent av beviljade medel. Detta kommer att tas i beaktande vid beredning av ineliggande ärenden så att risken minimeras att inte hela beslutsramen kommer att förbrukas innan programperiodens slut. Under den återstående tiden av programperioden (2012-2013) kommer möjlighet att bevilja nya projektmedel att vara beroende på storleken på dessa återföringar.

5.3 Inriktning under resterande programperiod

Tonvikten under resterande tiden av programarbetet bör läggas på projektuppföljning både genom besök och analys av rapporter och underlag från projekten. En viktig del som nu tar vid allt eftersom fler projekt slutredovisas är dokumentation och erfarenhetsspridning. Denna fas har redan inletts men kommer att få en allt viktigare roll. Eftersom många projekt fortfarande är i genomförandefasen, varav några är relativt stora och har lång tid kvar av projektperioden, är en viktig uppgift för Tillväxtverket att medverka och stödja projektägarna i deras arbete. Tillväxtverket ingår i styrgrupper i flera av dessa projekt. Tillväxtverket bedömer att detta har varit bra för projekten samtidigt som det är lärorikt för Tillväxtverket att delta aktivt i genomförandet av projekten.

6 Kommande redovisningar

Årliga redovisningar av arbetet inom programmet Lokala servicelösningar ska avlämnas till Näringsdepartementet. Nästa delredovisning ska ske 31 januari 2013.

Tillväxtverket ska slutredovisa programmet Lokala servicelösningar senast den 28 februari 2014.

Ej förbrukade medel återbetalas till Regeringskansliet utifrån direktiv senast den 30 juni 2014

Bilaga 1

Regeringskansliet
Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

Framställan om förlängning av programmet Lokala servicelösningar

Avser regeringsbeslut N2009/465/RT med uppdrag till Tillväxtverket ”att stimulera framtagandet av lokala lösningar och initiativ på serviceområdet”.

Regeringsbeslut

Tillväxtverket fick 2009-09-10 regeringens uppdrag att stimulera framtagandet av lokala lösningar och initiativ på serviceområdet. I Tillväxtverkets uppdrag ingår att administrera och bereda projektansökningar som gäller lokalt anpassade servicelösningar under 2009-2011. Anslagna medel är 17 miljoner och uppdraget ska slutrapporteras 2012-01-31.

Bakgrund

Som grund för arbetet genomfördes hösten 2009 ett omfattande inventerings- och planeringsarbete. En referensgrupp utsågs med både interna och externa referenspersoner. Därutöver genomfördes även en enkätundersökning av servicebehov för företagare i olika branscher, verksamma i gles- och landsbygd. Syftet med förarbetet var förutom att identifiera servicebehov hos såväl företagare som medborgare, även att hitta nya/nygamla infallsvinklar och nya aktörer inom serviceområdet.

Tillväxtverket beslutade att genomföra uppdraget i s.k. programform, vilket innebär att det i stort följer formerna för verkets övriga program. Programmet Lokala servicelösningar öppnades för ansökningar 2010-02-01.

Februari månad ägnades i huvudsak till kontakter med presumtiva projektägare om behov av serviceutveckling och aktuella projekt inom serviceområdet. 16-17 februari arrangerades ett arbetsmöte med regionala kontaktpersoner för servicefrågor (i huvudsak personer från länsstyrelser), för att dels presentera programmets fokusområden, dels inhämta synpunkter och förslag på tänkbara projekt.

Därutöver genomfördes såväl marknadsförings- som informationsinsatser. Där kan nämnas utskick till kommuner, län, regioner och referenspersoner. Regionalt tillväxtansvariga kontaktpersoner (med fokus på självstyrelseorgan och samverkansorgan) informerades muntligt vid två av Tillväxtverkets ordinarie träffar med denna gruppering. Även Centralt samordningsforum (ett forum för informations- och erfarenhetsutbyte på nationell nivå) fick såväl skriftlig som muntlig information. Genom medverkan på Landsbygdsriksdagen i Sunne i maj 2010 gavs tillfälle att både informera om programmet samt att knyta kontakter av värde för programmets genomförande.

En första delredovisning lämnades enligt angiven tidplan 28 april 2010.

Nuläge

Trots uppenbara behov av insatser för bibehållande av service eller i bästa fall serviceutveckling har vare sig kommuner eller företrädare för den regionala nivån färdiga projekt klara att lämnas in. De som har idéer på lokal nivå behöver i de flesta fall en hel del hjälp för att utveckla sin idé och formulera den till en ansökan.

Därutöver saknas ofta förutsättningar för att finansiera utvecklingsarbete. Dels saknas möjlighet att medfinansiera projekt, dels har lokala grupper eller serviceaktörer inte möjligheter att "ligga ute" med pengar i väntan på utbetalning av projektmedel. Intrycket hittills är att de som behöver stödet mest tyvärr inte alltid har tillräckliga resurser för att rigga och driva projekt. Det framkommer även en viss projekttrötthet.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det tar tid för sökanden att leverera hållbara projekt.

Utöver detta upplever många presumtiva projektägare att programmets tidsram är alltför kort och man hinner inte med mobilisering, planering, finansiering och genomförande av tänkta projekt till hösten 2011. En konsekvens blir att projekten då blir färre och mer av förstudiekaraktär.

Efter drygt 9 månader har 14 projektansökningar beviljats stöd från Tillväxtverket och programmet Lokala servicelösningar. Beslutade medel uppgår till ca 5 miljoner kr. Det är i sammanhanget ändå att betrakta som ett gott utfall på dessa månader.

Att hitta nya aktörer och/eller nya idéer

Inom programmet har vi ett par exempel hittills på innovativa lösningar och nya aktörer. Sådana exempel är ett samarbete mellan Tillväxtverket och ICA-banken avseende mobila kontantautomater samt en förstudie om möjligheter för människor i ett arbetsmarknadsmässigt utanförskap att bli nya lokala serviceaktörer.

Därutöver har även ett projekt med gränsöverskridande samarbete och servicesamverkan mellan Sverige och Norge nyligen beslutats.

En viktig förutsättning för att utveckla fler innovativa projekt är personliga kontakter och mobiliseringsarbete från Tillväxtverket, vilket också sker löpande. Ett sätt är genom "uppsökande verksamhet", där vi genom tips eller egen omvärldsbevakning försöker hitta nya typer av aktörer och inspirera dem att testa servicelösningar genom programmet. Ett par nya idéer av det slaget är under framtagande, bland annat inom besöksnäring samt med ungdomar som samhällsentreprenörer.

Ett annat sätt är att sprida beprövade modeller till traditionella aktörer, men i utvecklad form. Ett sådant exempel är Tillväxtverkets egeninitierade projekt Lärande om innovativ upphandling, där tre län tar del av en modell som utvecklats i ett fjärde län.

Gemensamt för de båda arbetssätten är att de tar tid, men förhoppningsvis leder till gott resultat i enlighet med regeringens önskemål i uppdraget.

Regionala serviceprogram (RSP)

Tillväxtverket ansvarar även för riktlinjer, metodstöd och uppföljning av länens Regionala serviceprogram (RSP). Dessa program är länens strategiska bedömning av prioriterade områden inom offentlig och kommersiell service. Merparten av länen har precis startat sitt arbete med planerade och beslutade RSP:n. I september 2010 har 19 av 21 län tagit fram serviceprogram (saknas Jönköping och Stockholm). Flertalet län blev klara under första halvåret 2010. Tillväxtverket bedömer utifrån information från flera län att det utöver det ordinarie stödet till kommersiell service ännu inte hunnit initieras så många insatser.

Programmet Lokala servicelösningar skulle vinna på att ligga i fas med de Regionala serviceprogrammen, där län och regioner identifierat behov och är parter i kommande aktiviteter.

Utifrån ett uppföljnings- och utvärderingsperspektiv vore det också fördelaktigt att programmet lokala servicelösningar förlängdes så att det sammanfaller med de Regionala serviceprogrammen.

Framställan om förlängning av programmet Lokala servicelösningar

Mot bakgrund av ovanstående ansöker Tillväxtverket om att programmet förlängs med två år, med slutrapport 2014-01-31.

Sammanfattande skäl:

- Länens RSP- arbete har nyligen kommit igång
- Väl förankrade och hållbara projekt tar tid att få fram
- Nuvarande tidsram t o m 2011 är alltför kort för genomförande av projekt med inriktning utvecklingsarbete där oftast ett flertal parter är inblandade
- Alltför kort tid för genomförande av meningsfulla lärandeseminarier och projektledarträffar som är väsentliga delar för spridningseffekten
- Utifrån ett uppföljnings- och utvärderingsperspektiv vore det fördelaktigt att programmet Lokala servicelösningar förlängdes t o m 2013. Det skulle då ligga i fas med länens RSP

Bilaga 2 : Projektpresentation – Programmet Lokala servicelösningar